

vermogen. „Het geloof is door het gehoor,” zegt de Heilige Schrift psychologisch zeer juist. Dit gelooven op getuigenis van anderen, op gezag, geeft insgelijks zekerheid.... evengoed als weten zekerheid geeft. — Het is de vraag maar of wij anderer zintuigen evengoed kunnen vertrouwen als ons eigen, en aan hunne overbrenging geloof slaan.

Eigenlijk verkrijgen wij beide soorten zekerheid door *getuigenis*.... in het eene geval verschaft ons de getuigenis van *onze* zintuigen zekerheid, in het andere die van *anderen*. Alle *waarneming* is middel-lijk, hetzij door middel van onze zintuigen, hetzij door mededeeling van anderen. Nu is het waar dat wij in het laatste geval met een dubbele getuigenis van doen hebben — eerst met de getuigenis van eenen vreemde, daarna met die van onze zintuigen, waardoor de getuigenis tot ons gekomen is, — ten gevolge waarvan wij dus aan een dubbele kans van dwalen blootgesteld zijn. Doch wijl wij van de veronderstelling uitgaan dat de eerstgenoemde getuigenis ten volle betrouwbaar is, sluit dit allen twijfel aan het bestaan der zekerheid buiten, indien onze zintuigen betrouwbaar zijn. Geloof en weten geven dus beide zekerheid. Zij volgen denzelfden physio-psychologischen weg.

Het geloof is evengoed een acte van het intellect als het weten. Weten en gelooven zijn geene antithesen. Beide zijn lichtstralen uit ééne bron. Beide geven aan het kennend subject zekerheid.

Kant definieert het *gelooven* als een subjectief verzekerd zijn, het weten als een objectief en subjectief verzekerd zijn. Anderen definiëeren aldus: *gelooven* een kennis die zeker maar niet evident, *weten* een kennis die èn zeker èn evident beiden is.

Gelijk wij pas aantoonde wordt zoowel het geloof als het weten door middel van de zintuigen geleverd — hetzij van onze eigen zintuigen hetzij van die van anderen.

Nu is de vraag, kan ik de zintuigen vertrouwen? Is het evident, heb ik zekerheid dat zij juist functioneeren? Want heb ik hiervan geen zekerheid, dan kan ik ook nimmer verzekerd zijn dat mijn weten of gelooven tot den graad van zekerheid van kennen voert. Beantwoorden de eigenschappen der objecten of der verschijnselen aan het beeld der waarneming? Worden deze op weg naar ons toe of binnen in ons niet vervalscht? Het beeld of liever het verschijnsel voordat het beeld is gaat door meerdere media. Als een stok half in het water staat en half in de lucht schijnt hij ons gebroken toe. Komt nu de eigenschap van het voorwerp of van het verschijnsel niet gebroken tot ons, is het beeld niet vervalscht? — Wij *gelooven* dat onze zintuigen, wat aantal en volkomenheid betreft met hunne specifieke energie, goed aangelegd, d. i. er op aangelegd zijn om de voorwerpen